

ΤΑ ΠΡΩΤΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΜΕΘΟΔΟΝ ΣΗΜΕΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Η Τ Α Ρ Ι Ο

Γ Ρ Α Μ Μ Α Α'

Γ Ρ Α Μ Μ Α Β'

Γ Ρ Α Μ Μ Α Γ'

Κ Α Τ Α Λ Ο Γ Ο Σ Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Η Τ Ω Ν

Σ Υ Ν Δ Ρ Ο Μ Η Τ Α Ρ Ι Ο

ἤτοι
ΕΙΣΑΚΟΥΣΑΡΙΟ ἢ ΕΛΕΗΣΑΡΙΟ

σὲ ἦχο κύριο καὶ πλάγιο

Τὸ κείμενο αὐτὸ σχεδιάστηκε σὲ δίφυλλη μορφή, μὲ τὴν α΄ ὄψη ὡς προμετωπίδα, καὶ στάλθηκε σὲ ἓναν μεγάλον ἀριθμὸ ἀποδεκτῶν, περὶ τοὺς ὀκτακόσιους. Εἶναι γραμμένο, ὅπως καὶ τὰ ἄλλα δύο, μὲ τὴν γραμματοσειρὰ 'πελασγικὰ' ἢ serif τῆς φωτοσύνθεσης, ἐκείνου τοῦ καιροῦ. Ἐπειδὴ ἀκολούθησαν καὶ δύο ἄλλα Γράμματα πρὸς τοὺς ἀποδέκτες ἐκείνους ποὺ εἶχαν ἐκφράσει ἔμπρακτα τὴν ἐνίσχυση τῆς ἐκδόσεως, αὐτὸ τὸ πρῶτο κείμενο χαρακτηρίζεται τῶρα ὡς Α΄ Γράμμα πρὸς τοὺς φιλομούσους Συνδρομητές.

Α΄.

Γρηγόριος Θ. Στάθης
Κρυστάλλη 95 – 162 31 Ἀνάληψη – Ἀθήνα (τηλ. 76 40 303)

Πρὸς
φίλους ὁμοτέχνους καὶ φιλομούσους
μὲ θερμὲς εὐχὲς γιὰ υἰεΐα καὶ χαρὰ πάντοτε

ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΡΙΟ
ἤτοι
ΕΙΣΑΚΟΥΣΑΡΙΟ ἢ ΕΛΕΗΣΑΡΙΟ
σὲ ἦχο κύριο καὶ πλάγιο

Ἀθήνα, 8 Νοεμβρίου 1988

Τὸ γράμμα μου αὐτό, ποὺ ἀπευθύνεται στὴν ἐλλογιμότητά σου, ἀγαπητὲ φίλε, καὶ δὲν ξέρω ἀκριβῶς ἀπὸ ποιὸν δρόμο θὰ φτάσει στὰ χέρια σου, εἶναι ἓνα Συνδρομητάριο, καὶ μπορῶ νὰ τὸ ὀνοματίσω καὶ «εἰσακουσάριο» ἢ «ἐλεησάριο», κατὰ τὸ ἀνοιξαντάριο – κεκραγάριο – πασαπνοάριο. Τὰ λέω ὅλα αὐτὰ ἀρχὴ–ἀρχὴ ἐδῶ, γιατί ὁμολογῶ πῶς πολὺ μὲ παιδεψε τὸ προοίμιο αὐτοῦ τοῦ ἀλλοιώτικου γράμματος, καὶ θέλω νὰ σὲ μπολιάσω μὲ τὸν πυρετὸ ποὺ ὤργωνε τὶς φλέβες μου κάμποσα μερόνυχτα τῶρα, καὶ μὲ κρατοῦσε ἀνύσταχτον. Ἄν ἔφαξα ἐπίμονα καὶ ἐπίπονα νὰ βρῶ ἓναν ὄρο γιὰ νὰ χαρα-

κτηρίσω αυτό το γράμμα μου, είναι γιατί θέλω να κρύψω πίσω απ' αυτόν την αφερότητα της καρδιάς μου, για να μπορέσω να σου πω αυτό που θέλω, απλά και ίσια.

Το προκείμενο θέμα είναι ή έκδοση ενός βιβλίου, ή μάλλον μια «ζητεία» για την έκδοση αυτή. Και καλά, ή έκδοτική ένασχόληση μου είναι αγαπητότατο έπιτήδευμα· ή ζητεία όμως μου φαίνεται μεγαλύτερο πράγμα να το επιχειρήσει ή αφεντιά μου. Όσο, με άλλος ψυχής φτάνω σ' αυτό από δύο δρόμους. Ο ένας είναι ή άρνηση που είχαν να μου αποκριθούν, πέντε χρόνια τώρα, εκείνοι απ' τους οποίους ζήτησα χορηγία· μια πίκρα από πολλά ποτήρια. Ο άλλος δρόμος είναι ο γλυκασμός που σταλάζουν στην καρδιά μου οι σκιές των απολησμονημένων, χίλιων τόσων, μελουργών της βυζαντινής και μεταβυζαντινής Ψαλτικής Τέχνης, βλέποντάς με να καταπιάνομαι να σηκώσω την άχλη της λήθης από πάνω τους και να ξεδιπλώσω τις θεσπέσιες μελωδίες τους που είναι διπλωμένες στη μεμβράνη και στο χαρτί χιλιάδων χειρογράφων.

Κάθε φορά που μπαίνω σε βιβλιοθήκη χειρογράφων και πιάνω ένα κώδικα, λερωμένο από σταλαγμούς κεριών, μου 'γινε πιά συνήθιο και κάνω τον σταυρό μου. Ένα μνημόσυνο για τα τόσα ονόματα των ποιητών, των μελουργών, των κωδικογράφων, των ψαλτών, που έψαλαν απ' αυτό το βιβλίο και που πολλοί απ' αυτούς πορεύτηκαν τον δρόμο της παράδοσης και άγιασαν πάνω σ' αυτόν.

Και τώρα που το καλοσκέφτομαι πόσες επώνυμες ένθυμσεις, αλήθεια, στα παράφυλλα των κωδίκων δεν θέλουν να μπουν στο ρέμα της παράδοσης να πάνε όσο μακρύτερα γίνεται στο χρόνο; Και δεν είναι, τάχα, κατά βάση, ένας καημός και μεράκι μαζί για αιωνιότητα ή σημείωση των ονομάτων των φιλομούσων συνδρομητών στο τέλος των μουσικών βιβλίων, δίπλα στα ονόματα των ύμνογράφων και των μελουργών; «Εἰς μνημόσυνον αἰώνιον ...».

* * *

Το βιβλίο, για την έκδοση του οποίου νοιάζομαι τόσο, έχει τον ακόλουθο τίτλο και τον επεξηγηματικὸν ὑπότιτλο·

ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ
ΤΑ ΠΡΩΤΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΜΕΘΟΔΟΝ

κατάλογος περιγραφικὸς τῶν ἰδιοχείρων πρωτογράφων κωδίκων
βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς Μουσικῆς τῶν ἐξηγητῶν Διδασκάλων

Γρηγορίου Πρωτοψάλτου καὶ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος
εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον ἀναλυτικῆς σημειογραφίας

(1814–15)

Θὰ γνωρίζεις ἴσως, φίλε ἀναγνώστη, ὅτι τὸ γεγονός τῆς καθιέρωσης τῆς ἀναλυτικῆς καταγραφῆς τῶν βυζαντινῶν καὶ μεταβυζαντινῶν μελῶν με τὰ ἴδια σημαδόφωνα, ὅπως μᾶς παραδόθηκαν ἀπ' τὸν 1' αἰῶνα καὶ δῶθε, ἀποτελεῖ μεταρρύθμιση κατὰ τὸ 1814, ἀναγνωρίστηκε ὡς ἐφεύρεση καὶ χαιρετίστηκε ὡς «εὐεργεσία» καὶ ἀξιοχρέως οἱ

Τρεῖς Διδάσκαλοι οἱ «ἐφευρετὲς τοῦ νέου συστήματος ἢ τῆς Νέας Μεθόδου» Χρῦσανθος, Γρηγόριος καὶ Χουρμούζιος, θεωροῦνται ὡς «εὐεργέται τοῦ ἔθνους». Τὴν εὐεργεσίαν αὐτὴ ἀπολαμβάνουμε κι ἐμεῖς σήμερα μὲ τὸ νὰ ψάλλουμε καὶ ὑμνοῦμε τὸν Θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους του μὲ αὐτὴν τὴν ἀναλυτικὴ σημειογραφία τῆς Νέας Μεθόδου, τοὺς ψαλμοὺς καὶ τὰ τροπάρια ποὺ ἐμέλισαν οἱ βυζαντινοὶ καὶ μεταβυζαντινοὶ μελουργοί, οἱ ἔθνικοί μας συνθέτες, μέσα σὲ μιὰ χιλιετία. Καταλαβαίνεισ ὅτι πρόκειται γιὰ τὸν ἔθνικὸ μουσικὸ πολιτισμὸ μας. Στὸ τεράστιο αὐτὸ ἐξηγητικὸ ἔργο περιέχονται εἴτε ὅλα τὰ μελουργήματα εἴτε μονάχα μεμονωμένα δημιουργήματα τῆς μελοποιίας ἑκατὸν πενήντα περίπου μελουργῶν. Σ' αὐτοὺς βέβαια συγκαταλέγονται οἱ κυριώτεροι διδάσκαλοι τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης κι οἱ κορυφαῖοι δημιουργοὶ τοῦ ἀπαράμιλλου μονοφωνικοῦ μουσικοῦ μας πολιτισμοῦ· πρωτοψάλτες, λαμπαδάριοι καὶ δομέστικοι, ἀρχιερεῖς, ἱερονόναχοι καὶ μοναχοί.

Καὶ θὰ ξέρεις, ἀκόμα, ὅτι ἡ ἄλλη μεγάλη «εὐεργεσία» ἦταν ἡ ἐφεύρεση τῆς μουσικῆς τυπογραφίας γιὰ τὴν βυζαντινὴ σημειογραφία, στὰ 1820–21, παράλληλα καὶ σχεδὸν ταυτόχρονα, στὸ Βουκουρέστι καὶ στὸ Παρίσι, ἀπὸ δυὸ μαθητὲς τῶν Τριῶν Διδασκάλων, τὸν Πέτρο Πρωτοψάλτη τὸν Ἐφέσιο καὶ τὸν Ἀ. Θάμυρι ἀντίστοιχα. Ἀπὸ τότε μέχρι τὶς μέρες μας οἱ μουσικὲς ἐκδόσεις —δίτομες καὶ τρίτομες— ξεπερνοῦν τὶς τριακόσιες καὶ διαδίδουν τὸ ἔθνικὸ αὐτὸ κληρονόμημα, ἐνιαῖο καὶ ἀδιαίρετο, βυζαντινὸ καὶ μεταβυζαντινὸ, γιὰτὶ μία εἶναι ἡ Ψαλτικὴ Τέχνη τῆς λογικῆς ὀρθόδοξης λατρείας.

Πλάϊ σ' αὐτὲς τὶς δυὸ εὐεργεσίες συμπορεύτηκε καὶ μιὰ τρίτη· ἡ γενναϊόδωρη χορηγία τῶν μεγάλων εὐεργετῶν καὶ ἡ πρόθυμη συνδρομὴ τῶν «φιλομούσων ὁμογενῶν» γιὰ νὰ πραγματοποιηθοῦν οἱ βασικώτερες καὶ πιὸ μνημειώδεις ἐκδόσεις τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας μουσικῆς καὶ νὰ φτάσουν σὲ ὅλα τὰ μέρη τῆς ἐλληνόφωνης Ὀρθοδοξίας, κυρίως τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Εὐρώπης. Οἱ κατάλογοι τῶν συνδρομητῶν στὸ τέλος τῶν μουσικῶν ἐκδόσεων ἀποτελοῦν μιὰ σπουδαιότατη πτυχὴ τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας. «Τὰ τίμια ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν» μὲ τὴν ἀναγραφὴ τοῦ ἐπαγγέλματός τους καὶ τοῦ τόπου καταγωγῆς τους, καταχωρίζονται κατὰ ἑκατοντάδες· ἀρχιερεῖς, ἱερομόναχοι, μοναχοί, ψάλτες καὶ φιλόμουσοι σ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ὀρθοδοξίας ἀποτελοῦσαν τὶς ἐστίες τοῦ μουσικοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι συγκινητικὸ νὰ διαβάσουμε τώρα τὰ τοπωνύμια ἐλληνικῶν κοινοτήτων στὴ Βουλγαρία καὶ στὴ Μ. Ἀσία ποὺ τίποτε ἄλλο πιά δὲν μᾶς τὶς θυμίζει. Οἱ κατάλογοι αὐτοὶ τῶν συνδρομητῶν εἶναι, πέρα ἀπ' τὴν ἱστορικὴ τους ἀξία, ἓνα προσκλητήριον νὰ σκύψουμε νὰ δοῦμε τὶς ρίζες μας καὶ ν' ἀναγνωρίσουμε τὴν ταυτότητα καὶ μαζί τὴ δύναμη τῆς ἐλληνικῆς μας προβολῆς».

Θεώρησα ἄξιο καὶ δίκαιο νὰ τ' ἀναφέρω ὅλα αὐτὰ σὰν μιὰ προσπάθεια ν' ἀνοίξω τὴν θύρα τῆς παράδοσης νὰ μποῦμε κι ἐμεῖς μέσα σ' αὐτὴ νὰ πάρουμε «φωτιὰ» καὶ νὰ πᾶμε μπροστά. Ἡ παράδοση εἶναι πάντα δύναμη καὶ ἀφετηρία γιὰ καινούργια δημιουργία.

* * *

Ἡ διάρθρωση τοῦ βιβλίου, μὲ κάποια ἐπιφύλαξη ὡς πρὸς τὴν τελικὴ μορφή, εἶναι ἡ ἐξῆς·

– Πρόλογος

– Εἰσαγωγή· α. Ἡ Νέα Μέθοδος ἀναλυτικῆς σημειογραφίας· ἱστορικὴ καὶ παλαιογραφικὴ θεώρηση. – β. Οἱ Τρεῖς Διδάσκαλοι «ἐφευρετές» τῆς Νέας Μεθόδου. – γ. Τὸ ἐξηγητικὸ ἔργο τους – «εὐεργεσία τοῦ ἔθνους».

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

– Περιγραφή ἀναλυτικῆ μέλος πρὸς μέλος (σύνθεση πρὸς σύνθεση) τῶν πρωτογράφων ἰδιοχείρων κωδίκων τοῦ Γρηγορίου Πρωτοψάλτου καὶ Χουρμουζίου Χαρτοφύλακος, ποὺ ἀπόκεινται στὸ Τμῆμα Χειρογράφων τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος (ΕΒΕ). Δηλαδή·

Μαθηματάριον (α΄-η΄ τόμοι) – κώδικες ΕΒΕ-ΜΠΤ 727 ἕως 734

Ἀναστασιματάριον παλαιὸν (ἕνας τόμος) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 702

Παπαδικὴ (α΄-ε΄ τόμοι) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 703-706 καὶ 722

Κρατηματάριον (α΄-β΄ τόμοι) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 711, 710

Πέτρος Μπερεκέτης (α΄-β΄ τόμοι, ἐξήγ. Γρηγορίου) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 744 καὶ 754

Πέτρος Μπερεκέτης (ἕνας τόμος, ἐξήγ. Χουρμουζίου) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 712

Ἀκάθιστος Ὕμνος (α΄-β΄ τόμοι) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 713-714

Ἀναστασιματάριον Χρυσάφη νέου (ἕνας τόμος) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 758

Στιχηράριον, παλαιὸν (α΄-δ΄ τόμοι) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 707-709 καὶ 715

Στιχηράριον, Χρυσάφη νέου (α΄-δ΄) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 761-765

Στιχηράριον, Γερμανοῦ Ν. Πατρῶν (α΄-δ΄ + α΄-γ΄ τόμοι) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 745–750 καὶ 755

Ἐκλογή στιχηραρικοῦ μέλους (ἕνας τόμος) – ΕΒΕ-ΜΠΤ 751

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

– Πίνακες

α. τῶν ἀρκτικῶν τῶν ὕμνων κατ' α΄-βῆτον

β. τῶν ποιητῶν-μελοποιῶν

γ. τῶν ἀρκτικῶν τῶν ὕμνων κατὰ μελοποιούς

δ. τῶν ἐκδεδομένων ἐξηγήσεων

ε. τῶν 15συνλλάβων ὕμνογραφημάτων

ς. τῶν περιεχομένων εἰκόνων-φωτογραφιῶν

Γιὰ τὸ ἐξηγητικὸ αὐτὸ ἔργο τοῦ Γρηγορίου καὶ Χουρμουζίου, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἔργο τῶν ἀγιορειτῶν ἐξηγητῶν μουσικοδιδασκάλων ἔγραψα στὴν Εἰσαγωγή Β΄ τοῦ Β΄ τόμου τοῦ Καταλόγου μου «Τὰ Χειρόγραφα Βυζαντινῆς Μουσικῆς – Ἅγιον Ὄρος»,

Ἀθήναι 1976, σσ. ια΄-ισ΄, με τὸν τίτλο «Αἱ ἀνέκδοτοι καὶ ἐκδεδομένοι ἐξηγήσεις — μεταγραφὰι εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον ἀναλυτικῆς σημειογραφίας τῶν πρὸ τοῦ 1814 βυζαντινῶν μελῶν». Ἰδοὺ τώρα, φανερῶνεται με ἀναλυτικώτατη περιγραφή αὐτὸς ὁ ἐθνικὸς μουσικὸς πολιτισμὸς, δημιούργημα κυρίως τῶν ἀνθρώπων τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ περιβάλλοντος. Ἡ Ἐκκλησία σεμνύνεται γι' αὐτὸ τὸ ἔργο τῶν ἀνθρώπων ποὺ τὴν ὑπηρετοῦν, τὸ ἔθνος μπορεῖ νὰ καυχέται γιὰ τὴν καλλιτεχνικὴ αὐτὴ δημιουργία, ποὺ κράτησε ἀναμμένη τὴν ἐλπίδα σὲ δυσχεύμαστους καιροὺς, οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ εὐγνωμονοῦν γιὰ τὴν ἠχητικὴ ἔκφραση τῆς προσευχῆς τους, καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς Μουσικολογίας διεθνῶς πρέπει νὰ καταχαίρεται ποὺ βλέπει νὰ στήνεται ἡ γέφυρα νὰ περνοδιαβαίνουν οἱ ἀναζητήσεις καὶ ν' ἀναπέμπεται ὁμόφωνα τὸ μέλος τοῦ λόγου «ἐν ἐνὶ στόματι» ἀπὸ ἡμεδαποὺς καὶ ἀλλοδαποὺς, ψάλτες καὶ μουσικολόγους. Κι ὁ ταπεινὸς συγγραφέας τοῦ ποιήματος αὐτοῦ θὰ αἰσθάνεται παντοτείνᾳ τὴν ἱκανοποίησιν τῆς ἀγαθῆς δόσης καὶ αὐξημένη τὴν ὑποχρέωσιν νὰ καρποφορεῖ «πρὸς πλείονα καλλωπισμὸν τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας» καὶ «εἰς ὠφέλειαν τῶν φιλομούσων καὶ ψυχικὸν αὐτοῦ μνημόσυνον».

* * *

Τὸ ἔργο ὑπολογίζεται ν' ἀποτελεῖται ἀπὸ 50 16σέλιδα τυπογραφικὰ φύλλα διαστάσεων 70 x 100 ἑκατοστόμετρα. Ἡ δαπάνη ἔκδοσης με σημερινὲς τιμὲς καὶ γιὰ μιὰ πολὺ καλὴ ἐκτυπωτικὴ ἐργασία, με καλλιτεχνικὲς ἀξιώσεις, ὑπολογίζεται ἀναλυτικὰ ὡς ἑξῆς:

1. 50 16σέλιδα (70 x 100) x 18.000 δρχ. (φωτοστοιχειοθεσία)	900.000 δρχ.
2. 2 16σέλιδα τετράχρωμα (διαχωρισμὸς χρωμάτων - ἐκτύπωση)	200.000 "
3. Χαρτὶ ἐξωφύλλου + τρίχρωμη ἐκτύπωση	100.000 "
4. Χαρτὶ γιὰ 1.250 ἀντίτυπα (x 260 δρχ. τὸ κιλό)	520.000 "
5. Ἐκτύπωση μαυρόασπρων φωτογραφιῶν + φιλμς	70.000 "
6. Ἐκτύπωση τοῦ ἔργου (50 x 8.000 δρχ.)	400.000 "
7. Βιβλιοδεσία (με κλωστορραφή, 50 x 3.000 δρχ.)	150.000 "
8. Ἀπρόβλεπτα ἔξοδα	100.000 "
Σύνολο	2.500.000 δρχ.

Τὸ κόστος τοῦ κάθε ἀντιτύπου εἶναι 2.500 δρχ. (δηλ. 2.500.000 δρχ.: 1.000, γιὰ τὰ 250 ἐπιπλέον ἀντίτυπα ὑπολογίζονται γιὰ δωρεὰν προσφορά).

Τὸ 'εἰσακουσάριο' ἢ τὸ 'ἐλεησάριο' ποὺ ἀπευθύνεται τώρα σὲ σένα, φιλόμουσε συνδρομητῆ, ἀφορᾷ σὲ 2.500 δρχ. Δὲν ξέρω ὅμως πῶς θὰ βρῶ χίλιους συνδρομητές. Σ' αὐτὸ θὰ βοηθήσεις κι ἐσύ, ἢ με τὴν ἀποστολὴ μεγαλύτερης συνδρομῆς ἢ με τὴν φροντίδα προεγγραφῆς ἄλλων φιλομούσων, ποὺ ἡ μετριότητά μου δὲν γνωρίζει. Ἴσως ὁ διπλασιασμὸς τοῦ ποσοῦ σὲ 5.000 δρχ. γιὰ τὴν κάθε συνδρομὴ ἀποτελεῖ τελεσφορώτερη συμβολὴ καὶ ἀσφαλέστερη ἐγγύηση γιὰ συγκέντρωση τῆς δαπάνης ἔκδοσης τοῦ ἔργου. Καὶ μὴ σὲ φοβίσει τὸ λεγόμενον.

*Κατάλογος συνδρομητῶν καὶ πίναξ ἐσφαλμένων
κατάλαβα, βιβλίο μου, ποῦ εἶσαι τυπωμένον!*

Ὁ κατάλογος συνδρομητῶν θὰ εἶναι, βέβαια, ἡ πρώτη ἀντιπληρωμὴ μου· θὰ φροντίσω ὅμως νὰ περιορίσω στὸ ἐλάχιστο τὰ «σφάλματα». Ὅσο γιὰ τὸ ποῦ καὶ πῶς θὰ τυπωθῆ τὸ βιβλίο θὰ τὸ ἀφήσω νὰ τὸ κρίνουν οἱ ἐπερχόμενες γενεές. Σημασία ἔχει ὅτι καὶ μὲ τὴν γραπτὴ καὶ μὲ τὴν ἄγραφη παράδοση, καὶ μὲ τὴν παλαιὰ καὶ μὲ τὴν νέα μεθοδο σημειογραφίας, καὶ μὲ τὰ ἴδια ἀναλώματα· καὶ μὲ τὶς συνδρομὲς τῶν φιλομούσων δοξάζεται καὶ ὑμνεῖται τὸ πάντιμο καὶ μέγα ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος.

Τὸ ἔργο, κατὰ τὸ πρῶτο μέρος, εἶναι ἔτοιμο ἀπὸ τὸ 1979-81 νὰ δοθῆ στὸ τυπογραφεῖο. Τὸ δεύτερο μέρος θὰ ἐτοιμασθῆ, ἀφοῦ πρῶτα σελιδοποιηθῆ τὸ πρῶτο μέρος. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ σὲ διάστημα 10-12 μηνῶν μπορεῖ νὰ εἶναι ἐτοιμοπαράδοτο. Τὴν συνδρομὴ σου μπορεῖς νὰ τὴ στείλεις στὸν Λογαρισμὸ Ὁψεως τῆς Τράπεζας Πίστεως, Κεντρικὸ Κατάστημα Ἀθηνῶν, δηλαδή· Στάθης Γρηγόριος Θεοδώρου 101002002012831, ἡ ὁποία ἔχει ἐντολὴ νὰ μοῦ παρέχει ἀναλυτικὴ ἐνημέρωση κάθε μῆνα. Πρέπει ὅμως κατὰ τὴν κατάθεση νὰ ζητᾶς νὰ ἐκτυπώνεται ἀπαραιτήτως τὸ ὄνοματεπώνυμό σου, γιὰ νὰ καταρτίσω εὐκόλα τὸν Κατάλογο Συνδρομητῶν. Σὲ περίπτωσι ἀποστολῆς συγκεντρωτικὰ τῆς συνδρομῆς περισσοτέρων συνδρομητῶν, θὰ πρέπει νὰ μοῦ γνωστοποιῶνται ὅλα τὰ ὀνόματα μὲ ἀλληλογραφία, ὅπως καὶ ὅταν δὲν ἐκτυπώνεται τὸ ὄνοματεπώνυμο κατὰ τὴν κατάθεση. Καὶ μὲ μεγάλη χαρὰ, βέβαια, θὰ πάρω ὅποιαδήποτε σχετικὴ εἶδησή σου μὲ γράμμα στὴν διεύθυνσή μου: Κρυστάλλη 95, 162 31 Ἀνάληψη — Ἀθήνα, τηλ. 7640 303.

Ἡ φωτοστοιχειοθεσία τοῦ ἔργου θ' ἀρχίσει τὸν Ἰανουάριο 1989. Ἡ ἀκροτελεύτια παράκλησή μου εἶναι γιὰ πρόθυμη καὶ σύντομη ἀνταπόκριση.

Μὲ ἐγκάρδια χαιρετίσματα

Ἀθήνα, 8 Νοεμβρίου 1988

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Μουσικολόγος

Ἀναπληρωτῆς Καθηγητῆς

Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

*

Β΄.

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Κρυστάλλη 95 – 162 31 Ανάληψη – Αθήνα (τηλ. 76 40 303)

Πρὸς

φίλους ὁμοτέχνους καὶ φιλομούσους

Χριστὸς ἀνέστη

καὶ θερμὲς εὐχὲς γιὰ ὑγεία καὶ χαρὰ πάντοτε.

Ἀπὸ καιρὸ ἤθελα ν' ἀπευθύνω τὸ δεύτερο αὐτὸ γράμμα σὲ ὄλους ἐσᾶς τοὺς ἀξιότιμους παραλήπτες τοῦ πρώτου γράμματός μου, τοῦ «Συνδρομηταρίου», πού μὲ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο στείλατε τὴν συνδρομὴ σας, κανονικὴ ἢ πολλαπλάσια, γιὰ τὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου μου «ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ – ΤΑ ΠΡΩΤΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΜΕΘΟΔΟΝ». Τὸ κατορθώνω μόλις τώρα, τὴν ἀναστάσιμη περίοδο 1990, καὶ παρακαλῶ νὰ συγχωρήσετε αὐτὴν τὴν ἄργητά μου.

Ἐπιθυμῶ, τώρα ἐδῶ, νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι τὸ βιβλίο εἶναι μὲν στὸ Τυπογραφεῖο, ἀλλὰ θὰ ἀργήσει νὰ ἐκδοθῆ καὶ κυκλοφορηθῆ ἕξι-ὀκτῶ μῆνες ἀκόμα. Ἡ καθυστέρηση ὀφείλεται σὲ δυὸ σοβαροὺς λόγους, ἀπ' τοὺς ὁποίους μπορῶ νὰ φανερώσω τώρα μονάχα τὸν ἕνα. Πρόκειται γιὰ τὴν συγγραφή τῆς Εἰσαγωγῆς, πού στὴν τελικὴ τῆς μορφῆ προσέλαβε πολὺ μεγαλύτερο πλάτος καὶ πού γιὰ τὴν τεκμηρίωση ἑνὸς μέρους τῆς ἔρευνας, δὲν ἔχω ἀκόμα στὴν κατοχὴ μου τὰ μικροφίλμς κάποιων βασικῶν ἐγγράφων ἑνὸς Ἀρχείου πού ἐρευνήσα ἐπὶ τόπου. Δὲν πρέπει ἴσως νὰ πῶ περισσότερα καὶ δὲν μπορῶ νὰ πῶ γιὰ τὸν ἄλλο λόγο τίποτε ἀκόμα, χωρὶς, βέβαια, νὰ πρόκειται γιὰ μυστήριον.

Ὅλα αὐτὰ πού δὲν μπορῶ νὰ πῶ ἐδῶ τώρα, θὰ ἀναφέρονται στὸν Πρόλογο τοῦ βιβλίου. Ἐνα μόνον νὰ ξέρετε· τὸ βιβλίο τώρα περιέχει ὅλα «τὰ Πρωτόγραφα τῆς Ἐξηγήσεως εἰς τὴν Νεάν Μέθοδον», καὶ ὄχι μονάχα ἐκεῖνα πού ἀπόκεινται στὸ Τμήμα Χειρογράφων τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος καὶ πού τὰ δήλωσα στὸ πρῶτο μου γράμμα. Καὶ θέλω ἐδῶ ν' ἀναφωνήσω «δόξα τῷ Θεῷ» πού οἰκονομεῖ ἔτσι τὰ πράγματα, καὶ νὰ ἐκφράσω εὐγνώμονες εὐχαριστίες σ' ἐκείνους πού εἶδαν τὸ ἔργο μὲ θερμὴ ἀντίληψη καὶ πρόθυμα κι εὐγενικὰ ἐπέτρεψαν τὴν συμπληρωματικὴ καταλογογράφηση.

* * *

Τὸ πρῶτο γράμμα μου ἀπευθύνθηκε σὲ περίπου ἑπτακόσιους πενήντα ἀποδέκτες. Ἀπ' αὐτοὺς ἀνταποκριθῆκατε λίγο λιγώτεροι ἀπὸ διακόσιοι πενήντα, πού μὲ τὶς συνδρομὲς σας καλύπτετε τὸ κόστος τῶν τετρακοσίων περίπου ἀντιτύπων τοῦ βιβλίου. Μιὰ γενναία ἐπιχορήγηση ἀπὸ κρατικὸ φορέα, πού θὰ κάλυπτε τὸ κόστος ἄλλων διακοσίων ἀντιτύπων, τελικὰ δὲν ἔγινε μπορετὸ νὰ ἐκταμιευθῆ.

“Όπως, όμως, σὰς ἐξήγησα μὲ ὅσα ἀνέφερα πρωτύτερα, δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία αἰτία πὸ καθυστερεῖ ἡ ἔκδοσι τοῦ βιβλίου. Τὸ βιβλίο, πρῶτα ὁ Θεός, θὰ ἐκδοθῆ μέχρι τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1990. Ὡς τότε ἰσχύει ὁ Λογαριασμός “Οἰψεως τῆς Τράπεζας Πίστewς, Κεντρικὸ Κατάστημα Ἀθηνῶν, δηλαδὴ Στάθης Γρηγόριος Θεοδώρου 101002002012831, καὶ γιὰ κάποιες συνδρομὲς ἀκόμα, πὸν μπορεῖ νὰ σταλοῦν μὲ τὴν φροντίδα σας. Ὁ Κατάλογος Συνδρομητῶν θὰ ἐκτυπωθῆ τελευταῖος.

Ἐκφράζω σὲ ὄλους σας, ἀγαπητοὶ φίλοι, τὶς θερμὲς εὐχαριστίες μου γιὰ τὴν πρόθυμην ἀνταπόκρισίν σας καὶ τὴν ἀποφασιστικὴ συμβολή σας στὸν συντελεσμὸ αὐτοῦ τοῦ ἔργου, «Τὰ Πρωτόγραφα τῆς Ἐξηγήσεως εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον».

Μὲ ἐγκάρδια χαιρετίσματα

Ἀθήνα, 28 Ἀπριλίου 1990

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Μουσικολόγος

Ἀναπληρωτῆς Καθηγητῆς

Θεολογικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

*

Γ'.

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Κρυστάλλη 95 – 162 31 Ἀνάληψη (Βύρωνας), Ἀθήνα (τηλ. 76 40 303)

Πρὸς

φίλους ὁμοτέχνους καὶ φιλομούσους, χαίρειν.

Ἡ ὑπόθεσι τῆς ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου μου «ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ – ΤΑ ΠΡΩΤΟΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΕΞΗΓΗΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΑΝ ΜΕΘΟΔΟΝ» ἔμελλε νὰ μὲ ἀπασχολῆσει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅσο ἀρχικὰ ὑπολόγιζα, ἀξιότιμοι συνδρομητῆς, —διακόσιοι πενήντα τόσοι—, τόσο, πὸν κινδυνεύω νὰ μὴν ἔχω παρρησία ἐνώπιόν σας, καὶ θλίβομαι πολὺ γι' αὐτό. Ἐπιθυμῶ ὅμως μὲ αὐτὸ τὸ τρίτο γράμμα μου νὰ σὰς διαβεβαιώσω πὸς ἡ συνδρομή σας, κανονικὴ ἢ πολλαπλάσια, 'θὰ ἰσχύσει εἰς τέλος'. Τὸ βιβλίο, δίτομο μάλιστα, θὰ δημοσιευθῆ. Δὲν εἶναι ἡ οἰκονομικὴ δυσπραγία αἰτία πὸ καθυστερεῖ ἡ ἔκδοσή του. Ὑπάρχει μιὰ ἠθικὴ δέσμευσή μου, ἕως ὅτου λυθῆ μιὰ δικαστικὴ διεκδίκηση μιᾶς σημαντικῆς συλλογῆς χειρογράφων, στὴν ὁποία ἀπόκεινται καὶ δέκα 'πρωτόγραφα ἐξηγήσεως εἰς τὴν Νέαν Μέθοδον'.

Μόλις τώρα (Μάϊος τοῦ 1995) πὸν διαφαίνεται σύντομη καὶ αἴσια λύσι αὐτῆς τῆς δεσμεύσεώς μου μπορῶ νὰ σὰς ἀνακοινώσω περὶ τίνος ἀκριβῶς πρόκειται. Πρόκειται, φίλοι μου, γιὰ τὴν περίφημη καὶ σπουδαιότατη Βιβλιοθήκη Κ. Α. Ψάχου, τὴν ὁποία ἀγόρασε τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὡς προκοδότησι τοῦ νεοσυστάτου Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν. Ὑστερα ἀπὸ μιὰ τριετῆ δικαστικὴ περιπέτεια, ἡ Βιβλιοθήκη εἶναι

ελεύθερη ἀπὸ κάθε διεκδίκηση, πὺ εἶχε ἐγείρει ἄδικα, —βασισμένο σὲ δυὸ παραπλανητικὰ ἔγγραφα, πὺ τελικὰ καὶ ὅπως ἀποδείχθηκε δὲν εἶχαν καμιά σχέση μὲ τὴν Βιβλιοθήκη Ψάχου—, τὸ Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων. Πολὺ σύντομα, μέχρι τὸν Ἰούλιο 1995, τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν θὰ ἀποπληρώσει τὸ μεγάλο τίμημα (330 ἑκατομμύρια δρχ.) καὶ θὰ παραλάβει καὶ μεταφέρει τὴν Βιβλιοθήκη σὲ κατάλληλους καὶ ἀσφαλεῖς χώρους τοῦ Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν, στὸ κτήριο τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς στὴν Πανεπιστημιόπολη. Ἡ ἠθικὴ δέσμευσή μου ἦταν νὰ μὴ δημοσιεύσω τίποτε πὺ θὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν Βιβλιοθήκη Ψάχου, ὅσον καιρὸ διαρκούσε ἡ δικαστικὴ ἐκκρεμότητα. Καὶ δὲν ἔκρινα καλὸ νὰ προχωρήσω στὴν ἔκδοση τοῦ βιβλίου, παραλείποντας τὰ δέκα ‘πρωτόγραφα’ πὺ ἀπόκεινται στὴν Βιβλιοθήκη Ψάχου.

Σὰς παρακαλῶ νὰ δείξετε ἀκόμα ὑπομονὴ καὶ νὰ μὲ συγχωρήσετε γιὰ τὴν ἀδυναμία μου, —πὺ μοῦ ἐπιβλήθηκε ἔξωθεν—, παρὰ τὴν διακαῆ διάθεσή μου νὰ σὰς προσφέρω τώρα, νὰ σὰς εἶχα κιόλας προσφέρει, τὸ ἔργο, γιὰ τὸ ὅποιο συνεισφέρατε ἀπὸ τὸ περίσσειμά σας ἢ τὸ ὑστέρημά σας, ἀπὸ ἀγάπη, πάντως, γιὰ τὴν ἱερὴ ὑπόθεση τῆς Ἑλληνικῆς Ψαλτικῆς Τέχνης τῆς ὀρθόδοξης λατρείας μας. Ὑπάρχει ἀγαθὴ ἐλπίδα νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ ἔκδοση πρὸς τὸ τέλος τοῦ χρόνου, κατὰ τὰ Χριστούγεννα τοῦ 1995 ἢ λίγο ἀργότερα τὸ 1996. Καὶ θὰ συνεορτάσουμε δεόντως τὸ γεγονός.

Μὲ ἐγκάρδια χαιρετίσματα καὶ εὐχὲς γιὰ καλὸ καλοκαίρι,

Ἀθήνα, 29 Μαΐου 1995

Γρηγόριος Θ. Στάθης

Μουσικολόγος

[Καθηγητῆς Τμήματος Μουσικῶν Σπουδῶν
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν]

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΦΙΛΟΜΟΥΣΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

Ὁ Κατάλογος καταρτίσθηκε μὲ τίς γενόμενες, κατὰ μέγιστο μέρος, ἐγγραφές τῆς τριετίας 1988-1990, δηλαδή πρὶν ἀπὸ μιὰ ὀλόκληρη εἰκοσιπενταετία! Πρόφτασαν πρόθυμα νὰ ἐγγραφοῦν καὶ νὰ συνεισφέρουν στὴν ἐκδόση, τὸν τελευταῖο καιρὸ, καὶ λίγοι ἀκόμη συνδρομητές. Καλό-δεχτοί, καὶ τῷ Θεῷ χάρις!

Ἀγαθόπουλος Ἡλίας	1
Ἀγαπητὸς Παναγιώτης	6
Ἀγγελινάρας Γεώργιος	2
Ἀεράκης Νικόδημος, ἀρχιμανδρίτης	1
Ἀλετράς Γεώργιος	2
Ἀλυγιζάκης Ἀντώνιος	2
Ἀμοργιανιώτης Χρῆστος	1
Ἀμπατζῆς Ἰωάννης	1
Ἀναγνωστόπουλος Ἀλ. Γ. †	1
Ἀνεστίδης Διαμαντῆς †	2
Ἀντωνίου Σπυρίδων, πρωτοπρεσβύτερος	2
Ἀρβανίτης Γεώργιος	1
Αὐλωνίτης Κωνσταντῖνος	1
Βαγενᾶς Διονύσιος	1
Βαγιανὸς Γεώργιος, πρεσβύτερος	4 (+20)
Βαλληνδράς Ἀπόστολος †	4
Βασιλειάδης Στέφανος †	1
Βασιλικὸς Θεόδωρος	1
Βαφιᾶς Στυλιανὸς	1
Βεργέτης Ἰωάννης	4
Βεργιάννης Καλλίστρατος, ἱεροδ. (φροντ. Παγκρατίου Δοχ.)	1
Βιρβίλης Ζήσιμος	1
Βογιατζῆς Γεώργιος	1
Βούρα Μαρία	6
Βουτσᾶς Χρῆστος	1
Βρανούση Ἔρα †	2
Βρέλλης Ἀριστοτέλης	1
Γαρυφάλλου Νικόλαος	4
Γεννατᾶς Ἰωάννης (φροντ. Παγκρατίου Δοχ.)	1
Γέργης Ἡλίας	1
Γεροστάθης Κωνσταντῖνος (Σουηδία, φροντ. Παπαχρόνη)	1
Γιάγκου Θεόδωρος	1 ((σώματα 80))

Γιανναράς Δημοσθένης (φροντ. Δ. Ροδίου)	1
Γιαννιοῦ Δημήτριος, πρεσβύτερος	1
Γιαννόπουλος Ἐμμανουήλ	1
Γιάννου Δημήτριος	2
Γκαλίτσιος Βασίλειος, πρεσβύτερος	1
Γκορόγιου Δημήτριος (φροντ. Ἀ. Ντζάνη)	1
Δάβαρης Βασίλειος (φροντ. Π. Β. Πάσχου)	1
Δαδάνης Ἀθανάσιος	2
Δάλκος Κωνσταντῖνος	1
Δανηλάτος	1
Δεμερτζόγλου Θεόδωρος (φροντ. Ἰ. Παπαχρόνη)	1
Δημητρίου Ρόδιος	2
Δημόπουλος Ἐμμανουήλ	1
Διονυσόπουλος Νικόλαος	2
Ἐρευνίδης Παῦλος	1
Εὐθυμιάδης Ἀβραάμ †	2
Εὐριπίδης Μιχαήλ	1
Ζαρμπῆ Κατερίνα	4
Ζαχαρόπουλος Χρυσόστομος, ἀρχιμανδρίτης (δι' ἐφ/ριον Βυτίνας π. Νικόλαον Ντάβον)	2
Ζορμπᾶ Χριστίνα	1
Ζαρκαντζᾶς Γεώργιος (φροντ. Ἰ. Παπαχρόνη)	1
Ἡλιόπουλος Διονύσιος	1
Ἡλιὸν Φίλιππος †	2
Θέμελης Δημήτριος	1
Θεοδωρακόπουλος Φώτης	4
Θεοδωρίδης Ἀλέξανδρος (φροντ. Ἰ. Παπαχρόνη)	1
Θεόληπτος μοναχὸς (φροντ. Παντελ. Κάρτσωνα)	1
Θεοχάρης Κωνσταντῖνος	1
Θεοχάρη Μαρία	1
Ἰερόθεος Φιλοθεΐτης, διάκονος	2
Ἰουστῖνος Σιμωνοπετρίτης, ἱερομόναχος	2
Ἰωαννίδης Πασχάλης (φροντ. Ἀ. Ἀλυγιζάκη)	2
Καγιᾶς Ἀθανάσιος	4
Καγιαδῆς Θεόδωρος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Καγκαράς Ἀναστάσιος	1
Κακάνης Χρῆστος (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Καλαμπαλίκης Ἀριστείδης	1
Καλλιμάνης Νικόλαος	1
Καλοσκάμνης Ἰωάννης †	2
Καμπόρης Ἀναστάσιος	2
Κανάβας Χρῆστος	1
Κανιώρης Θεόδωρος	1
Κανελλόπουλος Ἀριστείδης	1

((σώματα 64))

Καπετάνος Νικόλαος (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Καραβίδα Νικόλαος †	1
Καραγκούνης Κωνσταντίνος	1
Καραθανάσης Ἀθανάσιος	1
Καραμπεροπούλου Βασιλική	2
Καρπάθιος Ἐμμανουήλ (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Καρπαθίου Ἀρτεμισία (φροντ. Ν. Κλέντου)	1
Καρπούζογλου Κωνσταντίνος (φροντ. Γ. Κωνσταντινίδη)	1
Καρρᾶς Κώστας	10
Καρτσωναῖοι, Ἀδελφότητα	1
Καστανᾶς Νικόλαος, πρεσβύτερος	2
Καστρινάκης Ἰωάννης	1
Κατζοῦρος Φώτιος	2
Κατσάνης Στέφανος	1
Κάτσηνος Ἀπόστολος (φροντ. Γ. Τσατσαρώνη †)	1
Κατσίρης Νεκτάριος	1
Κατσούλας Γεώργιος	2
Κατσούλη – Τσαμπᾶ Ἐλένη	4
Καυκόπουλος Βασίλειος	1
Κέντρου Ἀγαθοπούλου	1
Κιουλαφᾶς Εὐάγγελος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Κλέντος Νικόλαος	1
Κοκορικός Θεόδωρος	1
Κόλια Ἰωάννα	1
Κολοβός Νικόλαος	1
Κοντὸς Κώστας (Σύμη, φροντ. Δ. Ροδίου)	1
Κοντοσόπουλος Νικόλαος	2
Κοσμᾶς Σιώζιος, ἀρχιμανδρίτης	2
Κοσματόπουλος Ἀλέξανδρος	1
Κουγιουμτζῆς Σταῦρος †	2
Κουζηνόπουλος Δάζαρος	2
Κουλούρης Διονύσιος	1
Κουρεντζῆς Δημήτριος	1
Κουρούσης Σταῦρος	1
Κουρσιουμπᾶς Μιχαήλ, πρεσβύτερος (φροντ. Ἀ. Ἀλυγιζάκη)	1
Κουτσιμάνιος Ἰωάννης (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Κουτσόπουλος Κώστας	1
Κουτσούνης Ἰωάννης	2
Κυριαζῆς Ἀλέξανδρος	1
Κυριακόπουλος Χρήστος, πρεσβύτερος	2
Κωνσταντινίδης Γεώργιος	1
Κωστήρης Ἀθανάσιος	1
Λαγὸς Γεώργιος (φροντ. Ν. Καραβίδα †)	1
Λαγὸς Κωνσταντίνος (φροντ. Ν. Καραβίδα †)	1 ((σώματα 66))

Λάππας Βασίλειος	1
Λεβέντης Χρήστος	1
Λεοντῆς Δημήτριος	2
Λιλιόπουλος Νικόλαος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Λιόντας Ἄγγελος (φροντ. Ἰ. Παπαχρόνη)	1
Λογιάδης Νικόλαος	1
Λουπασάκης Ἐλευθέριος	1
Μακρῆς Εὐστάθιος	2
Μακρῆς Τάσος	2
Μαλάμου Ἑλλη †	10
Μαλαφῆς Γ. Ι.	2
Μαλαφῆς Ι. Γ.	2
Μανάφης Κωνσταντῖνος	1
Μανούσης Δημήτριος	1
Μαντζάκος Ἰωάννης	1
Μαντζάνας Παναγιώτης	2
Μαντζουνέας Εὐάγγελος, πρεσβύτερος †	1
Μουραντίδης Ἡσαΐας, ἀρχιμανδρίτης	2
Μαρίνος Κωνσταντῖνος, πρεσβύτερος	1
Μαρκόπουλος Ἀθανάσιος	2
Μάρκος Κωνσταντῖνος	1
Μαρούλης Παναγιώτης	2
Μαρούντας Κωνσταντῖνος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Μαυρογεωργός Ἀπόστολος	1
Μένεγας Εὐάγγελος	2
Μετεβαλῆς Κωνσταντῖνος	1
Μιχόπουλος Γ.	1
Μουρτζόπουλος Ἀγαμέμνων †	2
Μπαλαγεωργός Δημήτριος	2
Μπενᾶς Εὐάγγελος	1
Μπιλάλης Παῦλος †	2
Μπότσης Πέτρος	2
Μπουζίκας Εὐθύμιος (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Μπουλώτης Χρήστος	1
Μπούρας Μιχαήλ	1
Μπούσιας Χαράλαμπος	2
Μυγδάλης Κώστας	2
Νικοδότης Γεώργιος	1
Νικολαΐδης Νικόλαος (Σουηδία)	1
Νταλάσης Πολυχρόνης	1
Ντάντης Στέλιος	1
Ξαγοράκη Ἄννα	1
Παγκράτιος Δοχειαρίτης, ἀρχιμανδρίτης	4
Παγουλάτος Μιχαήλ	1 ((σώματα 72))

Πάλλας Δημήτριος	2
Παναγιωτίδης Παναγιώτης	1
Παναγιωτόπουλος Άλκης	4
Παναγοπούλου Δώρα	2
Πανταζής Ίωάννης	1
Παντελόπουλος Νικόλαος	1
Παπαγεωργίου Άθανάσιος	1
Παπαγεωργίου Ίωάννης (φροντ. Ά. Καραθανάση)	1
Παπαδόπουλος Θεόδωρος	2
Παπαευσταθίου Ευστάθιος (φροντ. Ν. Καραβίδα †)	1
Παπανικολάου Παναγιώτης	1
Παπαοικονόμου Κωνσταντίνος (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Παππᾶς Μιλτιάδης (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Παπαχρόνης Ιωάννης	2
Παπουλίδης Κωνσταντίνος	1
Πασσᾶς Άλέξιος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Πασχαλίδης Άναστάσιος (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Πάσχος Παντελής	2
Περιστέρης Σπῦρος †	2
Pirar Marcel	2
Πιτσάκης Κωνσταντίνος †	1
Πιτσιούγκας Νεκτάριος	1
Πιτσιούλιας Στέργιος (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Πλαΐτης Άντώνιος	1
Πλακίδης Σοφοκλής (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Πολίτης Σάββας (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Πότσης Χρήστος (φροντ. Γ. Τσατσαρώνη †)	1
Πουρναράς Παναγιώτης (φροντ. Άλυγιζάκη)	2
Προκοπίου Γεώργιος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Raasted Jörgen †	1
Ράμφος Στέλιος	2
Ρηγόπουλος Άλέξανδρος	1
Ριζιώτης Κώστας	2
Ροῦσσοσ Νικόλαος	1
Σάββας Σάββας †	2
Σαββίδης Χρήστος (φροντ. πρεσβ. Κ. Μαρίνου, Καναδάς)	1
Σαράκης Κώστας	1
Σαρμάνης Εὐτύχιος, ἀρχιμανδρίτης	1
Seppällä Hilka	1
Σιάτρας Νικόλαος (φροντ. Ά. Άλυγιζάκη)	1
Σκόρδας Πλούταρχος (φροντ. Γ. Τσατσαρώνη †)	1
Σκρέκας Δημήτριος	1
Σούκης Ίωάννης	1
Σουρλατζής Δημήτριος †	1 ((σώματα 58))

Σοφιανός Δημήτριος †	1
Σπίντιος Ζαχαρίας (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Σταθάτου Κατιλένα	2
Στάϊκος Νικόλαος (φροντ. Γ. Τσατσαρώνη †)	1
Στελλάκου Λυγερή	1
Στεφανάκης Νικόλαος (φροντ. Γ. Τσατσαρώνη †)	1
Συκιώτης Μελέτιος, μοναχός †	2
Σύλλογος Ίεροψαλτών Σερρών “Ρωμανός ό Μελωδός”	1
Σύρκας Γεώργιος †	2
Σχολή Βυζαντινής Μουσικής Σερρών “Άγ. Νικήτας ό Νέος”	1
Σωτηριάδης Παναγιώτης (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Schlöterer R.	2
Ταλιαδῶρος Χαρίλαος	2
Τερζής Ευάγγελος (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Τερζόπουλος Κώστας, πρωτοπρεσβύτερος	2
Τζανιδάκης Έμμανουήλ † (φροντ. Ά. Άλυγιζάκη)	4
Τζιμίκας Συμεών	1
Τόλια Άναστασία †	2
Τόμπρας Σπυρίδων † – Χαρά	1
Τρίτος Μιχαήλ	1
Τρωϊάνος Μιχαήλ	1
Τσαλαπάτης Κωνσταντίνος (φροντ. Ί. Παπαχρόνη)	1
Τσατσαρώνης Γεώργιος †	1
Τσιαπούτας Κυριάκος	2
Τσιλίκας Γεώργιος	2
Τσιμούρης Άντώνιος (φροντ. Κ. Μάρκου)	1
Τσινάρας Παναγιώτης, πρεσβύτερος †	1
Τσιώνης Άναστάσιος	1
Ύπάτιος Γρηγοριάτης, μοναχός	1
Ύφαντης Σπυρίδων	1
Φάκας Σωτήριος (φροντ. Β. Γκαλίτσιου)	1
Φελώνης Ματθαῖος	1
Φιλιππόπουλος Άθανάσιος	1
Φιρφιρής Διονύσιος († 6.4.90)	1
Φόρης Βασίλειος †	1
Χαλδαιάκη Λουκία	1
Χαλδαιάκης Άχιλλέας	1
Χαντζής Ίωάννης	1
Χαρδαβέλλας Κυριάκος	2
Χατζή Έρατώ	1
Χατζηθεοδώρου Γεώργιος	4
Χατζηχρόνογλου Γεώργιος (φροντ. Π. Παπανικολάου)	1
Ψυλλάκος Βασίλειος	1 ((σώματα 58))

Ἀναστασίου Γρηγόριος
 Ἀποστολόπουλος Θωμᾶς
 Καράνος Γραμμένος
 Κρητικοῦ Φλώρα
 Κωνσταντινίδης Ἀντώνιος
 Κωνσταντίνου Γεώργιος
 Λιάκος Ἰωάννης
 Μαζέρα - Μάμαλη Σεβαστή
 Παπαεμμανουήλ Γρηγόριος
 Σμάνης Γεώργιος
 Σπυράκου Εὐαγγελία
 Στρομπάκης Μιχαήλ

Μητροπολίτες

Ἀλεξανδρουπόλεως Ἀνθιμος (νῦν Θεσσαλονίκης)	2
Δημητριάδος [Ἀρχιεπίσκοπος] Χριστόδουλος †	4
Ἡλείας Γερμανός	12
Θήρας Παντελεήμων †	1
Καρπενησίου Νικόλαος	4
Καλαβρύτων Ἀμβρόσιος	4
Κεντρῶας Ἀφρικῆς Τιμόθεος †	5
Κυδωνίας καὶ Ἀποκορώνου Εἰρηναῖος (νῦν Ἀρχιεπίσκοπος)	3
Μεγάρων Βαρθολομαῖος †	4
Νικαίας Γεώργιος †	1
Πατρῶν Νικόδημος †	2
Σερρῶν Μάξιμος †	2
Σουηδίας Παῦλος	2
Τορόντου Σωτήριος	4
Ἰδρας Ἰερόθεος †	4
Ἰδρας Ἐφραίμ	4
Φλωρίνης Αὐγουστῖνος †	8

Ἱερές Μονές

Βατοπαιδίου	1
Γρηγορίου	1
Διονυσίου	2
Δοχειαρίου	1
Εὐαγγελισμοῦ – Ὁρμύλιας	2
Ἀγίου Ἰερόθεου	2
Μεταμορφώσεως Μετεώρου	3
Ξηροποτάμου	2
Πανορμίτου (ἀρχιμ. Γαβριήλ)	2 ((σώματα 82))

Πάτμου	4
Άγιου Παύλου	2
Σίμωνος Πέτρας	4
Κυριακὸν Σκήτης Ἁγίας Ἄννης (φροντ. Κάρτσωνα †)	2
Παντοκράτορας – Νταοῦ Πεντέλης	10
Τατάρνης (Δοσίθεος, ἀρχιμανδρίτης)	1
Άγιου Στεφάνου Μετεώρων	
Ἀναλήψεως τοῦ Σωτῆρος, Σίψα Δράμας	
Παναγίας τοῦ Ἑβρου	
Παναγίας Μικροκάστρου	
Παναγίας Νέου Τιχβίν, Αἰκατερίνμπουργκ (Οὐράλια)	
Ταξιαρχῶν Πηλίου	
Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου (δὲν ἔστειλε τὰ χρήματα)	100
Ἱορθόδοξος Ἀκαδημία Κρήτης	2
“Πανόραμα”	24
Π. Ι. Π. Μελετῶν	1
Σχολὴ Βυζαντινῆς Μουσικῆς	1
Τομέας Χριστ. Λατρείας– Θεολ. Σχολῆς Παν. Ἀθηνῶν	2
Modern Greek Section – Harvard	2
Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Μαῖστορες τῆς Ψαλτικῆς Τέχνης”	
Χορὸς Ψαλτῶν “Θεσσαλονικεῖς Ὑμνωδοί”	
Χορὸς Ψαλτῶν “Τρίκκης Μελωδοί”	
Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Φιλαθωνῖται”	
Χορὸς Ψαλτῶν “Οἱ Δομέστικοι τῆς Δράμας”	
Χορὸς Ψαλτριῶν “Αἱ Ἄδουσαι”	
Ἱπουργεῖο Μακεδονίας (δὲν ἐκταμιεύθηκε τὸ ποσὸ)	200
Ἱεροὶ Ναοὶ	
Ἁγ. Γεωργίου Νέας Εὐκαρπίας	2
Ἁγ. Γεωργίου Μακροχωρίου Ἡμαθείας	1
Ἁγ. Νικολάου (;)	2
Ἁγ. Νικολάου Φυτείας Ἡμαθείας	1
Ἁγ. Νικολάου Flushing N. Ὑόρκης	4 ((σώματα 65))

σύνολο σωμάτων· 80+64+66+72+58+58+82+65 = **545**

σύνολο χρημάτων-συνδρομῶν· 545 x 2.500 δρχ. = 1.362.500 δρχ., ἢ **3.998,53 €**

{ὕπολογισμὸς συνολικῆς δαπάνης ἐκδόσεως τῶν τριῶν τόμων· **33.000 € !**}

Εἶναι ἀπαραίτητες, ἔτσι γιὰ τὴν ἱστορία, οἱ ἀκόλουθες διευκρινίσεις.

α. Μὲ τὴν φροντίδα τῆς Μητροπόλεως Κοζάνης, –τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτου Διονυσίου Ψαριανοῦ–, τὸ Ὑπουργεῖο Μακεδονίας εἶχε ἐγκρίνει ποσὸ 500.000 δρχ. γιὰ ἀποφασιστικὴ ἐνίσχυση τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐξευρέθηκε ὁ τρόπος ἐκταμιεύσεως αὐτοῦ τοῦ ποσοῦ.

β. Μὲ τὴν φροντίδα, πάλι, φίλου Κυπρίου συνδρομητοῦ, ἡ Ἱερά Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου εἶχε δηλώσει τὴν ἐπιθυμία νὰ προμηθευῆ 100 σώματα τοῦ ἔργου καὶ νὰ καταβάλει τὸ ἀντίτιμο ὅταν παραλάβει αὐτὸν τὸν ἀριθμὸ τῶν σωμάτων. Μακάρι νὰ ἰσχύει ἀκόμα ἡ εὐγενὴς αὐτὴ βούληση.

γ. Τρεῖς φίλοι καὶ σημαντικοί, μακαρίτες τώρα καὶ οἱ τρεῖς, δήλωσαν τὴν ἐπιθυμία νὰ συνδράμουν τὴν ἐκδοση, δὲν ἔστειλαν ὅμως ποτὲ τὸ ἀνάλογο ἀντίτιμο. Εἶναι οἱ: πρωτοπρεσβύτερος τοῦ σεπτοῦ πατριαρχικοῦ ναοῦ Παναγιώτης Τσινάρας, Διαμαντῆς Ἀνεστίδης καὶ ὁ “ἄσπονδος φίλος” – καθηγητῆς στὴν Κοπεγχάγη Γιόργεν Ρῶστεδ (Jörgen Raasted).

δ. Εὐάριθμοι συνδρομητὲς χορήγησαν μεγαλύτερο ποσὸ γιὰ τὴν συνδρομὴ ἑνὸς ἢ δύο σωμάτων, τὸ ὁποῖο καὶ ἐμφαίνεται στὸν κατάλογο ὡς πολλαπλάσιο τῆς τιμῆς τοῦ ἑνὸς (δηλ. 2.500 δρχ.)· δὲν ἐπιθυμοῦν ὅμως νὰ λάβουν τὰ ἀντιστοιχοῦντα στὴν χορηγία σώματα, πέρα τοῦ ἑνὸς ἢ δύο, ἢ τὸ πολὺ τριῶν σωμάτων. Τὸ ἐπιπλέον μέρος τῆς συνδρομῆς λογίζεται ὡς γενναιόφρονη χορηγία ἐνισχύσεως τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου.

ε. Ἀρκετοὶ συνδρομητὲς συνέδραμαν μὲ τὴν φροντίδα τῶν ἀγαπητῶν φίλων, πού κάποιοι μᾶς ἄφησαν ζωή, τῶν·

Ἀθανασίου Καραθανάση, Ἀθανασίου Ντζάνη, Ἀντωνίου Ἀλυγιζάκη, Βασιλείου Γκαλίτσιου πρεσβυτέρου, Γεωργίου Τσατσαρώνη †, Δημητρίου Ροδίου, Ἰωάννου Παπαχρόνη, Κωνσταντίνου Μαρίνου πρεσβυτέρου, Κωνσταντίνου Μάρκου, Νικολάου Καραβίδα †, Νικολάου Κλέντου, Παναγιώτου Παπανικολάου, Π. Β. Πάσχου, Παγκρατίου Δοχειαρίτου – Μητροπολίτου Κορίνθου (Παλαιοημερολογιτῶν), Παντελεήμονος Κάρτσωνα †.

ς. Κατὰ τὴν ἐτοιμασία γιὰ ἐκδοση τοῦ ἔργου, τώρα, δὲν θέλησα νὰ ἀνακινήσω θέμα ἐγγραφῆς νέων συνδρομητῶν. Φίλοι ὅμως νέοι μουσικολόγοι, διδάκτορες τῆς ταπεινότητός μου καὶ ἄλλοι, καὶ χοράρχες Χορῶν Ψαλτῶν, καὶ Ἱερὲς Μονῆς μοναζουσῶν, ζήτησαν νὰ προστεθοῦν τὰ ὀνόματά τους στὸν Κατάλογο τῶν Συνδρομητῶν, μὲ ἢ χωρὶς συνεισφορὰ γιὰ ἓνα ἀντίτυπο τοῦ ἔργου. Εὐχαρίστως καταχωρίζω τὰ ὀνόματά τους καί, πρὸς διάκριση ὅτι πρόκειται γιὰ πρόσφατες ἀναγραφές, τὰ ὁμαδοποιῶ ἐκτὸς τῆς σειρᾶς τῶν παλαιῶν συνδρομητῶν καὶ δὲν ἀναγράφω τὸν ἀριθμὸ τοῦ 1 ἀντιτύπου. Ἐπαινῶ τὴν προθυμία τους καὶ χαίρω γιὰ τὸν πολλαπλασιασμὸ τοῦ ἐνδιαφέροντος. γρθς